
KULTURELL STØTTEPLAN

Utviklet av psykologspesialist Judith van der Weele, versjon 1, september 2019.
Etter idè fra *“Cultural Support Plans”* med innspill fra Kongsberg, Ytre Helgeland og
Vesterålen barneverntjeneste i BUFdir-støttet prosjekt, *“Kultursensitivt barnevern i praksis”*,
2018 - 2019.

Informasjon - hvorfor en kulturell støtteplan?

Utvikling av planen

Den utarbeides for barn som bor i en annen kulturell kontekst enn biologisk familie. Den kan med fordel brukes på alle barn som er plassert, men er ekstra viktig for de som er plassert utenfor sin kulturell kontekst. Planen brukes som et samtaleverktøy i møte med barnet, med foreldre, og med fosterforeldre. Kulturell støtteplan kan være en del av den generelle omsorgsplanen og noe som oppdateres løpende.

Det er naturlig å starte med samtaler om en plan ved omsorgsovertagelse og at den brukes som et løpende arbeidsdokument.

En overordnet plan utvikles uavhengig av hva barnet selv mener. Men barnets mening må til enhver tid komme frem og det må motiveres til deltagelse i utviklingen av planen. Barns mening om kulturelt påfyll er et viktig innspill, men deres rettigheter til å nyte sin kultur går utover det de selv har lyst til enhver tid. Planen skal være langsiktig. Kortsiktig vegring når det gjelder kulturell og religiøs påvirkning skal møtes med pedagogiske grep. Fosterforeldre må ha veiledning i hvordan man kan komme med kloke innspill. Det finnes en essensialiserende og eksotifiserende holdning hos noen som barn naturlig nok tar avstand fra. Nærmiljøets forhold til minoriteter kan spille inn på barnets egne tanker og opplevelser omkring kulturell tilhørighet. Hvordan kultur og religion er tema i barnets liv er sentrale veiledningstema.

En utfordring vil være om fosterforeldrene ikke er kjent med plikten til å ivareta kultur og religion. En annen utfordring er om barnet bor i et svært homogent majoritetsmiljø. Det kan være viktig hensyn ved plassering av barn at de ikke bør plasseres for langt ut i distriktet hvor man kan ha lite tilgang til eksterne kulturelle ressurser. Det nevnes også ofte at barna må ha tid til å delta i nærmiljøets aktiviteter som begrunnelse for manglende kulturell oppfølging. I den løpende oppdateringen av planen er det viktig at disse dilemmaene drøftes. Samtidig er kulturell støtte en juridisk rett og en psykologisk ressurs – ikke bare noe man skal ta hensyn til når alt annet er på plass.

Kulturell identitet

Barns behov for tilknytning gjør at de vil ligne dem de bor hos. På samme måte som foreldre overvåker helse, matinntak og hva som er positive opplevelser - så er kulturell støtte noe som de voksne skal fremme. Dette kan kreve pedagogisk teft og strategiske, langsiktige grep. Fosterforeldrenes, nærmiljøets og biologiske foreldres holdninger er avgjørende. Dersom det er utfordringer, justeres planen med strategiske grep. Barnet vil skifte standpunkt omkring

egen forståelse av kultur og tilhørighet og den kulturelle støtteplanen skal inneholde aktive grep for å hindre utvikling av assimileringstendenser og fremme en sterk både/og-identitet.

Mangelfull oppfølging av kulturell identitet begrenser kvaliteten i kontakten med ens familie, slekt og kultur. Man kan kjenne skam og ønske assimilering istedenfor en både/og-identitet. Assimileringsdriv vil ofte kunne være et resultat av sviktende kulturell omsorg. Assimilering er et dårlig alternativ til bindestreksidentitet. Det er større risiko for problemer med psykisk helse og med selvbilde. Barn vil også assimileres gjennom et sterkt driv for tilhørighet. Det er viktig å anerkjenne barnets tilknytningsdriv til lokal kontekst uten å miste fokus på et overordnet mål om bindestreksidentitet.

Arbeid med barns kulturelle identitet skal ikke være preget av tvangssosialisering. Samtidig er barns fungering nokså enkel – man er som en svamp – det man fylles med er miljøet som er mest rundt en. Får man lite påfyll eller kun kjedelig eller krevende påfyll er det i liten grad effektivt. Tilbud om kulturell støtte behøver å være morsomt, fristende og et godt alternativ til andre aktiviteter.

Språk

Språk er en nøkkelressurs for fremtidig tilhørighet i biologisk familie. Barneverntjenesten har ansvar for språk og bør betale for kostnadene knyttet til dette om det ikke finnes midler i skolen. Manglende vedlikehold og utvikling av språk bryter med grunnloven og med internasjonale konvensjoner. (God beherskelse av et minoritetsspråk kan også gi ekstra karakterpoeng på videregående og være et alternativ til spansk, tysk med mer). Tap av språk er et alvorlig inngrep på barns rett til å nyte sin kultur. Det er vanskelig å se hvordan man kan skylde på økonomi i så henseende.

Rollemodeller

Fosterforeldre kan være rollemodeller og pådrivere gjennom å samarbeide med en besøksfamilie (for hele fosterfamilien) i høytider, til middager og andre viktige anledninger. Barneverntjenesten kan finne støttekontakter i tokulturelle unge voksne som snakker morsmål og er gode rollemodeller. Noen barn vil ikke ha med sin kulturelle bakgrunn å gjøre på grunn av opplevd vold og kontroll. Det er da enda viktigere at man tilbyr gode rollemodeller. I fremtiden kan man ikke unngå spesielt utseende mennesker. Unngåelse skaper ofte problemer ved at man først unngår egen etnisitet for deretter vegre seg for alle som ser ut på en viss måte. Traumerelatert unngåelse skal utfordres. Enkelte foreldre ønsker assimilering for sitt barn - et viktig tema å drøfte inngående med dem.

Avlastningshjem kan velges fra minoritetsmiljøet istedenfor fra fosterfamiliens nettverk. Barneverntjenester og BUFetat kan samarbeide med minoritetsorganisasjoner for å organisere leirer om sommeren som gir barnet fristende påfyll fra kultur og religion.

Diskriminering

Diskriminering er et problem for minoritetsbarn. Hvordan barn skal møte dette er et ansvar for de voksne som har ansvar for dem. Det er viktig å overvåke barnets miljø med henblikk på diskriminering. Barnekomitèens siste rapport om tilstanden for barn i Norge legger vekt på dette (CRC/C/ NOR/5-6 (2018)).

Skole

Skolen gjøres kjent med barnets kulturelle og religiøse bakgrunn. Skolen orienteres om planen når det gjelder barna og anmodes til naturlig tilrettelegging av oppgaver og aktiviteter som skaper bindestreksidentitet.

Dersom barnet kommer fra en region som har vært undertrykt er det viktig å informere skolen om opplæring i historie, geografi og politikk. Det kan hende at foreldre vil være opptatt av viktig nyanseringer i den offentlige fortellingen om deres families/lands historie.

Tiltak

Man må kartlegge lokale og nasjonale ressurser. Tiltaksutvikling er ofte begrenset fordi man selv ikke kjenner til minoritetsmiljøets aktiviteter og muligheter. Det er avgjørende å ha kontakt med lokale eller nasjonale minoritetsforeninger. Det finnes også mange ressurser i kommunen som kan være ukjent for de som utarbeider planene. BUFetat bør bistå med veiledning og kompetanseheving.

Man kan rekruttere besøkshjem for barnet eller for hele fosterfamilien med aktuell kulturell bakgrunn og språk eller sjekke ut muligheter for lørdagsskoler. Man kan etablere FLEXid-tenkning i fosterhjemsoppfølging.¹ Man kan reise sammen med barnet og lokale kultureksperter til aktuelt land, lære språket sammen med barnet eller ha ekstra samvær for hårstell av afrikanske barn. Å ha samvær i hjemmet til foreldrene gjenspeiler kulturell kontekst bedre enn samværsløsheter. Man bør sjekke ut ressurser på nett – Youtube for aktuell aldersgruppe, sangleker, filmer, sitcom og barne-TV.

Mål for planen

Målsetning er at barnet skal få en trygg, flerkulturell identitet. Flerkulturell betyr trygg pendlerkompetanse mellom forskjellige kulturelle kontekster, beherske kommunikasjonsstiler, språk og tradisjoner som tilhører ulike verdener og kjenne en trygg tilhørighet i begge.

Barnet skal bli flerkulturelle gjennom språkferdigheter, kjennskap til og forståelse av tradisjoner og viktige kulturelle markører, samt være fortrolig med sin religion. Det er en fordel på en CV om man er tokulturell, behersker flere språk, forstår flere religioner, kan kommunisere i forskjellige verdener. Det gir fortrinn på arbeidsmarked og bedre muligheter til å ha utvidet kontakt med storfamilien.

Systematisk arbeid med kulturelle støtteplaner er en grunnleggende måte barneverntjenesten kan arbeide med for å utvikle tillit i befolkningen.

¹ www.flexid.no

Nivåer for kulturell støtte

Det finnes flere nivåer for støtte til utvikling av kulturell identitet:

Nivå 1

Samvær kan bidra til ivaretagelse av barnets kulturelle rettigheter, men kan ikke erstatte barneverntjenestens selvstendige plikt med henblikk på konvensjoner.

Noen samvær i året, med litt påfyll fra fosterforeldre, vil gi barnet en begrenset kjennskap til sin kultur - en turistkompetanse. Man viser barnet et land, en gruppe, et folkeslag, forteller historier og lytter til musikken. Dersom barnet skal ha turistkompetanse, haster ikke denne påvirkningen. Barneskolealder vil være tilstrekkelig for å starte opp med å gi et barn turistkompetanse.

Nivå 2

Barnet får opplevelser av sin kultur og språk, men i begrenset grad. Dette vil skje ved oppfølging av språket og religionen i fosterhjemmet, deltagelse på fester og oppfølging av religion. Man kan ha en relasjon til mennesker som har den samme kulturelle bakgrunnen, og oppleve språk og tradisjoner på nært hold (venner, familie, besøkshjem, tospråklig opplæring i skolen, lek) - og kanskje lære språket. Dette er mer i tråd med "retten til å nyte sin kulturelle bakgrunn".

Nivå 3

Man bor i sin egen kulturelle kontekst - dette vil være gjennom en minoritets-fosterhjem eller biologisk hjem og gir fullt ut barnet dets kulturelle rettigheter.

Plassering av små barn i en majoritetsfamilie er i praksis et valg av assimilering av barnet. I hvilken grad man vil bøte på assimilering med mulighet for å utvikle en tokulturell identitet, er et spørsmål om midler, motivasjon og utvikling av rettspraksis i Norge. Barns kognitive minnebank begynner å utvikle seg fra treårsalderen. Deres emosjonelle og fysiske minnebank starter før fødselen. Kulturell påvirkning er ikke avhengig av biologisk og familie, men vil styrkes av at familien deltar med sitt språk. Å kjenne til ens opphav er en kompleks prosess. Det er i psykologisk forskning lite kontroversielt å hevde at psykisk helse, og forståelse av seg selv som verdifull i en større kontekst, henger sammen med en stolt kulturell identitet.

I dag legges det fra rettslig side få føringer når det gjelder barns rett til kulturell tilhørighet og språk på tross av klart lovgrunnlag. Dette overlates til barneverntjenesten som kan mangle både juridisk og psykologisk dybdeforståelse. Man kan sikre barnet fra overgrep på mikronivå på kort sikt, men man forholder seg ikke til belastningene (å miste sin kulturelle identitet og tilhørighet i biologisk slekt) som skjer på makronivå på lang sikt.

Flerkulturell oppvekst er en ressurs for barn sosialt, familiært og intellektuelt. Språk og tilhørighet i flere verdener er en ressurs for den som har mulighet til å tilegne seg dette. Det gir fortrinn i enkelte arbeidssammenhenger, man blir flerspråklig, mestrer forskjellige måter å se verden på, og har dermed et fortrinn. Pendling mellom kulturelle verdsett er noe som mennesker har mestret til alle tider. Man må dermed vekte disse barnas kulturelle

rettigheter opp mot andre momenter i barnas beste vurderinger uten å gi avkall på de kulturelle rettigheter.

Man har kommet i mål om barnet opplever trygghet i sosialt samvær i sin kulturelle kontekst og biologisk nettverk og når barnet har en trygg bindestreksidentitet. Kultur er ikke et statisk begrep. Barnet vil få en sammensatt, unik miks av kulturelle tradisjoner, verdier og språk.

Litteratur

Man kan lese mer om identitetsutvikling her:

Krysskulturelle barn og unge – Lill Salole

Veiledningshefte for samtale med foreldre og fosterforeldre – den finnes på flere språk:

https://issuu.com/voksneforbarn/docs/web_exit_jan17

<https://www.forandringsfabrikken.no/article/forandringsfabrikken.no-article-minoritetsr%C3%A5d>

Info om kulturelle støtteplaner i andre land finner man for eksempel her:

<https://www.communities.qld.gov.au/resources/childsafety/practice-manual/pr-developing-cultural-support-plan-atsi.pdf>

<https://www.facs.nsw.gov.au/about/reforms/children-families/care-and-cultural-planning/chapters/cultural-planning>

Kulturell støtteplan

For (navn på barnet).....

Fra (dato)..... til (dato).....

Ansvarlig for planen i barneverntjenesten:

(Navn).....

De/den som er ansvarlig for planen skal være oppdatert i kompetanseheving og på betydningen av kulturell identitet som ressurs og lovhjemmel for dette arbeidet. De skal ha kompetanse til å håndtere utfordringene knyttet til assimilering og barns opplevelser med diskriminering.

Veileder:

(Navn).....

Kontaktperson:

(Navn).....

Møte med foreldre og barn om planen, gjennomført:

(dato).....

Møte med fosterhjem og fosterhjemsveileder, gjennomført:

(dato):.....

Oppfølging av planen i forbindelse med tilsyn, gjennomført:

(dato):.....

Bakgrunn for planen

Barneverntjenesten har overtatt omsorgen for barnet og har dermed formelt ansvar for å sikre barnet rettigheten til å nyte sin kulturelle bakgrunn. Dette er etter lov om barnets beste vurdering forankret i både grunnloven, barnevernloven og internasjonalt lovverk. Om det er få samvær med foreldrene vil det øke betydningen av planen.

Høyesterett sier som følger (Rt-2014-976, avsnitt 39):

Barnekonvensjonen artikkel 30 fastsetter at barn som tilhører etnisk, religiøs ellers språklig minoritet, ikke skal nektes retten til å leve i pakt med – «enjoy» sin egen kultur.

Det samme følger av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 I sin generelle kommentar nr 11 fra 2009 (GC-2009-11-CRC) uttaler FN-komiteen for barnets rettigheter i avsnitt 17 jf. 15 at myndighetene i konvensjonsstatene er forpliktet til å sørge for at denne rettigheten og utøvelsen av den blir beskyttet. Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter artikkel 5 pålegger på samme måte myndighetene en plikt til å legge forholdene til rette for at personer som tilhøre nasjonale minoriteter, kan bevare og utvikle sin kultur og beholde grunnleggende elementer ved sin identitet.

Barneverntjenesten ønsker å utarbeide en plan for å sikre at barnets kulturelle rettigheter ivaretas. Barnet er plassert i majoritetshjem og det vil dermed kreves ekstra støtte for at det får ivaretatt sine rettigheter.

Barneverntjenesten forstår loven dithen at «turistkompetanse» ikke er i tråd med loven. Barnet skal ha et reelt, kulturelt dypdykk med jevne erfaringer fra sin kulturelle bakgrunn.

Barnets kulturelle bakgrunn

Beskriv bakgrunn, etnisitet, subkultur.....

Morsmål

Ved oppvekst i Norge får barnet et bindestreksidentitet. I tillegg til den identiteten barnet deler med foreldrene vil barnet få en identitet med gjenkjenning og felleskap med andre fra samme kontinentet.

Religiøs tilhørighet

Beskriv barnets religiøse tilhørighet (religiøs lavalder i Norge er 15 år):

.....
.....

Hvem skal være sentral i barnets religiøse oppdragelse?

Her kartlegges lokale ressurser i fosterfamiliens omkrets og i storfamilien. Man kan ta kontakt med lokale foreninger for å finne aktuelle ressurspersoner.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Barnet skal delta i religiøse aktiviteter (se religiøs kalender).² Hva ønskes av foreldre? Hva ønskes av barnet? Hva er realistisk å få til i fosterhjemmet?³

.....
.....
.....
.....
.....
.....

² Her finner man blant annet en kalender med religiøse høytider og personer man kan drøfte aspekter av planen med: <https://www.trooglivssyn.no/politikkogdialog/ressurser/>

³ Noen eksempler: En lokal muslimsk familie inviterer fosterfamilien fast på enkelte høytider – de får status som besøksfamilie. Barnet blir i tillegg tatt med enkelte ganger i moskeen av familien.

Det er en lokal ungdomsklubb og kor barnet blir med i.

Barnet kjøres til søndagsskole i den katolske kirken 2 ganger i måneden.

Hindringer: beskriv tiltak for å håndtere utfordringer knyttet til religiøs identitet

.....

.....

.....

.....

Samvær

Samværshjul tilpasses på følgende måte:

.....

.....

.....

.....

Beskrivelse av ressurspersoner og (stor)familie

Barnas storfamilie kartlegges og det utvikles en plan for kontakt. Nøkkelpersoner identifiseres. Hvem utover foreldre skal de ha et aktivt forhold til? Og på hvilken måte skal de ha kontakt? Det kartlegges ressurspersoner som kan delta i utviklingen av barnets kulturelle tilhørighet. Familiebetegnelsen defineres av foreldre og barn og kan inneholde mennesker som ikke er i slekt med barna.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....

Hindringer; beskriv tiltak for å håndtere utfordringen

.....
.....
.....
.....

Språk

Samvær skal legge til rette for at barna kan delta i festligheter og arrangement hvor barnets morsmål benyttes. Beskriv ønsket mål for språkopplæring; er målsetning å erverve kunnskap om flytende kommunikasjon på sitt morsmål for å kunne kommunisere med mor, far, søsken og annen familie? Bør de i tillegg erverve annet språk flytende?⁴

.....
.....
.....
.....
.....

Hindringer; beskriv tiltak for å håndtere utfordringen.

.....
.....
.....
.....

⁴ Noen eksempler: Barna lærer en setning i måned. Mor/ far utarbeider en liste med setninger/ord. Disse læres sammen med fosterforeldre/opptak på telefonen osv. BarneTV mm. på Youtube kan være tilgjengelig som underholdning. Barnet kan få hjelp til å finne kjente sangere som synger på barnets morsmål slik at det kan tilegne seg språkkunnskap via musikken.

Høytider

Beskriv viktige høytider. Dette kan være bursdager, nasjonale høytider, religiøse høytider, viktige aldersrelaterte begivenheter og viktige familiebegivenheter. Hva skal barnet delta på og hvem skal barnet ringe, skrive, sende gave til osv.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Begivenheter som er av betydning for samvær:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hindringer; beskriv tiltak for å håndtere utfordringen

.....

.....

.....

.....

Aktiviteter som gir kulturelt påfyll

Det skal tilrettelegges for aktiviteter som gir kulturelt påfyll.⁵ Her kan samtale med lokale foreninger gir informasjon om tilbud som er fine for barnet å delta på. Ansvar avklares. Slike aktiviteter kan være en fin samværsaktivitet. En del aktiviteter kan gjøres med mor/far, men en del kan også gjøres av fosterhjemmet selv. Noe er naturlig å integrere i samvær.

Aktiviteter som skal ivaretas i lokalmiljøet eller av fosterhjemmet:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Aktiviteter som skal tilrettelegges med mor/far eller på samvær:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

⁵ Eksempel: Alle barn skal til enhver tid følge den kulturelle standarden for hårstell. Barn med afrikansk hår bør ha en egen hårstellsplan.

Hindringer, beskriv tiltak for å håndtere utfordringen

.....

.....

.....

Verdier

Beskriv verdier som er viktig for familien; utdanning, tro, hardt arbeid, familieomsorg osv. Foreldrene blir sentrale i overføring av disse verdiene til barna.

.....

.....

.....

.....

.....

Fosterfamilien kan bidra med:

.....

.....

.....

.....

.....

Hindringer; beskriv tiltak for å håndtere utfordringen

.....

.....

.....

.....

Ressurser og kompetansehevningsplan

Barneverntjenesten trenger kompetanse på barns kulturelle utvikling og kompetanse i håndtering av assimilering samt barns opplevelse med diskriminering. Beskriv ressurspersoner - både kulturelle og religiøse ressursentere som skal bistå. På hvilken måte skal barneverntjenestens kontaktperson og fosterfamilie få nødvendig kompetanse til å følge opp barnets kulturelle rettigheter?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Evaluerings - ny plan

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

